

Starea actuală a sociologiei și perspectivele ei (I)

Acad. prof. CĂTĂLIN ZAMFIR,
președintele Asociației Sociologilor din România

Nevoia de sociologie în societatea românească actuală

Unul dintre primele mesaje transmise cu insistență prin toate mediile de comunicație după fuga lui Ceaușescu a fost: avem nevoie de sociologi. Nu cred că o asemenea chemare era ceva întâmplător, ci exprima o nevoie resimțită mai general în momentul de atunci. Presupun că în spatele percepției unei asemenea nevoi stăteau cel puțin două rațiuni. În primul rând, un mod de a concepe difuz „sarcina istorică” a momentului: construirea unui nou tip de societate, mai rațională și totodată mai centrată pe nevoile omului. Problema nu era de a schimba doar sistemul politic sau pe cel economic, ci întreaga organizare socială. Or, pentru aceasta era logic să se aprecieze că era nevoie de sociologi. În al doilea rând, o asemenea nevoie pornea dintr-o atitudine reactivă. Socialismul a ignorat complet *socialul*. Era firesc ca reconstrucția țării să pornească de la *social* și de la logica acestuia. Simptomatic din acest punct de vedere este că una dintre primele instituții create după 22 decembrie 1989 a fost Institutul de Cercetare a Calității Vieții. Toată lumea se aștepta la o creștere rapidă și imediată a calității vieții. Problema părea să fie, în mod special, în ce direcție trebuie acționat pentru creșterea ei.

Am fi tentați să ne întrebăm imediat dacă sociologia a reușit să răspundă satisfăcător unei asemenea chemări. Întrebarea este justificată și trebuie să-i acordăm întreaga atenție. După părerea mea, a începe însă analiza tocmai cu această întrebare ar fi de natură de a induce în eroare. Am cădea în capcana simțului comun, naiv, de tip școlăresc de a căuta imediat un răspuns la întrebările puse, fără să examinăm mai întâi dacă aceste întrebări sunt justificate sau dacă ele sunt primele pe care trebuie să ni le punem. După părerea mea o altă întrebare trebuie mai întâi examinată:

A fost realmente nevoie de sociologie în acești ani de după revoluție?

Voi începe cu examinarea acestei din urmă întrebări.

Despre *nevoia de sociologie* putem vorbi la două nivele distincte. Primul nivel este cel al *realității sociale efective*: a existat efectiv o

REPERE
SOCIOLOGICE

nevoie de sociologie, resimțită de actorii participanți la procesul de tranziție, decurgând din opțiunile fundamentale făcute de aceștia? Al doilea nivel, mai profund, dar mai speculativ, este cel al *alternativei istorice* și care este, de regulă, rezultatul reflecției ulterioare: ar fi fost nevoie de sociologie pentru a evita erorile procesului care s-a derulat efectiv, fapt care ar fi dus la dezvoltări posibil mai bune?

După părerea mea, dacă luăm în considerare ceea ce efectiv actorii tranziției au simțit (primul nivel al necesității) nevoia de sociologie a fost o iluzie a primelor momente ale Revoluției române, care a dispărut, însă, rapid. De vină, dacă într-un asemenea context se poate vorbi despre „vină”, a fost nu sociologia, capacitatea ei limitată de a contribui la soluționarea complexelor și dificilelor probleme ale reconstrucției societății noastre, ci strategia adoptată în procesul postrevoluționar.

Imediat după Revoluție, definiția obiectivelor istorice s-a precizat rapid, prin producerea unei schimbări sensibile în raport cu aspirațiile vagi, inițiale. Dacă la început *ceea ce era de făcut* era definit ca o reconstrucție din temelii a întregii organizări a societății noastre, regândirea de către întreaga colectivitate, printr-un proces larg democratic, a tuturor sferelor vieții sociale și a principiilor lor de organizare, destul de rapid obiectivul de realizat a fost redefinit în termeni foarte diferiți: *normalizarea societății românești*, realinierea acesteia la standardele societății „normale”, occidentale. Socialismul a apărut tot mai mult ca o aberație absolută a istoriei, o rătăcire impusă României de o anumită conjunctură a istoriei. Dacă în primele zile Ion Iliescu a încercat să lanseze teza că nu socialismul ca atare a eșuat, ci doar un fals socialism, el a trebuit să renunțe rapid la o asemenea idee-program, sub presiunea enormă a diverșilor factori manifest anti-socialiști. Societatea românească trebuie să se *realinieze* societăților „normale” occidentale și să reia tradiția, tot normală, a societății noastre antebelice. Ce înseamnă, însă, „normalizare” sau „realiniere”? Ea nu înseamnă în nici un fel construcția unei noi societăți, de data aceasta în mod democratic, pe baza unor dezbateri colective asupra direcțiilor posibile de dezvoltare, ci reintroducerea mecanismelor fundamentale ale societății normale. În fapt, două obiective majore urmau a fi realizate: introducerea unui *sistem democratic pluripartidist* și a unei economii de piață.

Primul obiectiv: reintroducerea *democrației*. Desigur, democrație este ceva extrem de complex și nu întotdeauna clar definit, nu lipsit de profunde controverse. Ceea ce era, însă, de introdus în România era un lucru simplu, mai presus de orice dezbateri: *sistemul politic pluripartidist*. Dincolo de anumite diferențe, sistemul pluripartidist de tip occidental are câteva principii fundamentale generale. Aici nu se pune problema inovației, a analizei critice, a imaginării de forme diferite (posibil mai bune, sau macăr specifice), ci a asimilării sistemului standard occidental. Nu sociologul era necesar aici, ci mai

degrabă juristul, care să adopte sistemul de reglementări instituționale pe baza practicilor existente. Unii politicieni au căutat chiar să creeze un complex colectivității: de unde să știți voi, după atâția ani de dictatură, ce este democrația reală? Trebuie să o preluați de acolo unde ea a reușit și să o învățați. Orice dezvoltare care părea a se abate de la standardele de tip comunist a fost aspru amendată sub suspiciunea că ea ascunde intenția sau dorința nostalgică a menținerii formelor de tip comunist. Poate expresia cea mai la modă în discursul public (ziare, discursuri politice) a anilor '90-'92 a fost „democrația noastră originală” spusă/scrișă cu multă ironie. În fapt, singurul lucru de făcut era a adopta, desigur cu unele adaptări și opțiuni marginale, acolo unde acestea erau posibile, modelul democratic deja existent și experimentat cu succes de sute de ani în Occident. O asemenea atitudine exprima, în fond, un raționament sănătos al bunului simț. „Originalitatea” în acest context prezintă două riscuri majore: fie de a „reinventa roata”, fie de a reprezenta ideologia sub care grupul care controlează puterea, condus de presupuse mentalități comuniste, să încerce să introducă „noi forme ale democrației de tip socialist”, dar sub masca unor forme democratice originale (deci, ca să folosească o expresie la modă, un program „cripto-comunist”). În condițiile în care o mare parte a colectivității ajunsese la concluzia că experiența socialistă a eșuat complet și că nu mai avem nevoie de noi experiențe de tip socialist sau de orice alt tip, cel mai bun lucru de făcut era de a prelua ceea ce în Occident s-a cristalizat a fi singura posibilitate realistă pentru lumea actuală. Forțele politice interne ostile comunismului au prezentat de la început o teamă funciară de orice încercare de „inovație”, de „originalitate”, suspectând-o de încercare mascată de reintroducere sau prezervare a formelor vechiului socialism, fie ele renovate. Introducerea, fără nici o discuție, a modelului instituțional occidental reprezenta pentru ele o garanție a excluderii oricărei tendințe de „neo-” sau „cripto-comunism”. La rândul lor, forțele politice suspectate de simpatii comuniste, pentru a combate o asemenea acuzație, au fost la rândul lor tentate să nege orice dorință de „gândire originală”, apelul la autoritatea modelului occidental fiind argumentul suprem care tranșa orice dispută.

Nu numai că în schimbarea politică nu este nimic de creat (gândit), ci doar de asimilat. Dar în acest domeniu o altă iluzie a Revoluției s-a considerat tacit că trebuie spulberată: dorința unei participări difuze a întregii colectivități la deciziile fundamentale ce vor orienta evoluția țării. Aceste decizii vor fi luate prin mecanismele democrației reprezentative: *parlament, guvern, partide politice*. Asigurarea corectitudinii funcționării întregului aparat politic-administrativ urma să fie pusă sub controlul nu al unei democrații populare difuze (și probabil confuze), ci al organismelor reprezentative ale statului de drept și a presiunilor electoratului.

Deciziile politice se iau de către partidele politice (e drept, sub amenințarea nepopularității electorale), iar nu prin dezbateri publice. Cercetarea științifică, cunoașterea profundă a realității sociale nu părea să fie esențială. Deciziile politice par a fi dominate mai mult de o anumită "ereditare" proprie în raport cu care partidele par a se simți obligate să fie solidare (noi suntem liberali; noi suntem social-democrați), de sesizarea preferințelor electoratului și, în mod special, de *lupta politică* cu celelalte partide pentru putere. Discuția publică a fost înlocuită de jocul de culise al relațiilor de putere.

Al doilea obiectiv: *economia de piață*. Acest obiectiv este mai dificil de realizat. Dacă sistemul politic se poate schimba relativ rapid, fapt realizat deja în mare măsură, economia privată de piață este un lucru mult mai complicat. De la început a fost clar pentru toată lumea că în această privință vom avea *un proces*, care va lua timp. Aceasta este și rațiunea termenului foarte des utilizat de *tranziție la economia de piață*. Deși procesul era apreciat a fi dificil, nici din acest punct de vedere nu era de așteptat să apară probleme de concepție propriu-zisă. Liniamentele generale sunt cunoscute. Problemele sunt mai mult de ordin tehnic. Ele nu sunt de domeniul științei, ci de cel al administrației și al opțiunii politice. Sau cel puțin sunt probleme de macroeconomie și de politică economică. Experții străini și aici pot fi de un folos crucial. Și mai ales Banca Mondială pare a deține rețeta generală. Desigur, pot apărea o mulțime de aspecte noi, neașteptate, dar ele sunt rezolvabile printr-un mecanism politic și, iarăși, cu ajutorul experților internaționali. Mecanismul privatizării a fost elaborat de o companie străină și adoptat de Parlament, fără a fi supus unei dezbateri serioase a economiștilor și cu atât mai puțin a întregii colectivități. Legea fondului funciar a fost rezultatul unor complicate manevre politice, fără nici o dezbateră publică la care specialiștii să fie antrenați.

Marile obiective ale transformărilor economice păreau a fi pentru actorii politici de la început clare. Și, în ciuda dificultății partidelor politice de a recunoaște, asupra acestor obiective a existat de la început un consens general.

Interesant este că nici în ceea ce privește căile de atingere a acestor obiective nu au putut fi formulate strategii distincte. Guvernul a adoptat o strategie extrem de pragmatică de soluționare a problemelor pe măsură ce apar și fără a urmări o coordonare a diferitelor soluții. Coerența era asigurată, cât de cât, de marile obiective politice și economice și de orientările și sfaturile organismelor internaționale și ale experților străini. Cu atât mai puțin partidele de opoziție aveau vreo șansă să elaboreze strategii alternative coerente de realizare a obiectivelor general acceptate. Desigur, după cum era de așteptat partidele politice au declarat că dețin asemenea strategii alternative, o asemenea pretenție fiind vitală pentru menținerea caracterului lor distinctiv. În practică ele au eșuat în a formula, cât de cât clar, asemenea strategii alternative. Și

acest lucru nu s-a petrecut numai în România, ci în toate celelalte țări foste socialiste. Desigur că fiecare partid, dacă ar fi fost la putere, ar fi avut probabil abordări specifice. Dar acestea par a fi mai mult de mod de soluționare a diferitelor probleme concrete, de variații în jurul unor soluții comune, de ritm al schimbărilor etc.

Se poate adăuga aici încă un factor. Căderea socialismului a creat o oportunitate istorică pentru cei care fuseseră brutal înlăturați de opresiunea socialistă. Care putea fi baza autorității revendicate de aceste grupuri? O bază normală putea fi *competența*. Dar competența este ceva relativ, difuz, discutabil și care trebuie probat continuu. Competența în conducerea acestui progres complex și dificil de tranziție nu putea fi probată de grupurile ținute la marginea societății de aproape cinci decenii. O altă bază, mai comodă, era *tradiția istorică* pe care o reprezentau și, de asemenea, *dorința*, care nu putea fi pusă sub semnul întrebării, de a introduce *adevărata* democrație și *adevărata* economie de piață, de a nu accepta nici o formă de supraviețuire a formelor socialiste sau de reîntoarcere la socialism. Aceste forțe au fost structural interesate să creadă ele însele și să convingă în același timp colectivitatea că ceea ce era de făcut *este știut*. Nu este o problemă de inovație, de dezbatere publică și opțiune. Singura problemă este de a lupta împotriva oricărei încercări de menținere a socialismului. Dezbaterea publică a problemelor efective ale societății românești a fost înlocuită cu polemica dintre forțele politice, în centrul ei stând suspiciunea *cripto-comunismului*. Nu de puține ori în discursurile politice ale anilor '90-'92 găsim astfel de formulări: controversele actuale au loc între neocomuniști și anti-comuniști; deci, două poziții foarte clare, iar nu între diferite puncte de vedere incerte asupra căii de urmat.

Interesant este că o asemenea poziție a avut-o și Occidentul. Suspiciunea lui nemărturisită era, pare-se, că noi forme de socialism pot să apară în fostele țări socialiste. Presiuni masive, asupra existenței cărora nu poate exista nici un dubiu, s-au manifestat continuu. Garanția supremă pentru ele a orientării pe o cale nesocialistă era asimilarea modelului "normal" de sistem politic și economic. Încurajarea "forțelor de opoziție", a căror poziție anticomunistă era mai presus de orice îndoială, a fost strategia politică generală. Instituțiile bancare mondiale s-au adăugat acestui efort, reprezentând instrumentul esențial care dădea orientarea generală spre o economie de piață.

Adesea, presiunea a fost de o lipsă de înțelegere uluitoare. Nu de puține ori experții occidentali erau tentați să impună României standarde idealizate, care nu funcționează nici în Occident. De exemplu, absurda presiune făcută asupra României de a renunța imediat după Revoluție la pedeapsa cu moartea și, de asemenea, de a nu o reintroduce. Problema nu este dacă pedeapsa cu moartea era sau nu justificată a fi menținută cel puțin o anumită perioadă de timp, ci presiunea exercitată în această privință. De asemenea,

presiunile în legătură cu încurajarea "opozitiei" sau cu drepturile minorităților.

Deci nu de sociologii români era nevoie, ci de experții occidentali care să învețe colectivitatea să se normalizeze și, intern, de acele forțe politice care ofereau garanția unei asemenea normalizări. Juriștii au reprezentat instrumentul esențial al reformei tuturor instituțiilor politice, economice, administrative, ei promovând modelele legislative occidentale.

O probă empirică extrem de clară a acestei atitudini față de experții români o constituie analiza felului în care au fost realizate, pe baza împrumuturilor oferite de Banca Mondială, a analizelor-recomandare pentru dezvoltarea diferitelor sisteme social-economice (privatizarea, sistemul de sprijin al șomerilor, sistemul de pensii, sistemul de asistență socială etc.) Un responsabil al Băncii Mondiale a declarat că o clauză expresă a acordării creditelor în vederea realizării acestor acțiuni este antrenarea în mod exclusiv a specialiștilor străini. Și, în fapt, *numai în acest fel s-a acționat*. Echipe de experți străini au făcut propuneri ample de reorganizare a largi sectoare ale vieții noastre sociale, experții români fiind complet excluși. Nu este important de discutat în acest context *rațiunile* unei asemenea politici. Trebuie însă să evidențiem *consecințele ei*. Experții români nu numai că nu au fost atrași în dialogul și colaborarea cu experții străini, fapt care ar fi contribuit important la calitatea propunerilor și la dezvoltarea lor profesională, dar au fost, inevitabil, și marginalizați, ținuți departe de discutarea acestor probleme. Instituțiile noastre au fost mai deschise față de experții străini decât față de experții români. Pentru a se evita situațiile stânjenitoare, s-a evitat adesea chiar ca punctele de vedere ale experților străini să fie puse în discuția experților români. Neimplicarea specialiștilor români în dezvoltarea strategiilor de schimbare socială a reprezentat un important factor frenator în dezvoltarea expertizei naționale. Se pot cita numeroase situații în care specialiștii români au fost puși artificial în situații de inferioritate în relație cu specialiștii străini. Aș putea face chiar o afirmație foarte gravă: s-a produs o *alienare* a specialiștilor români de sistemul de conducere al societății. În măsura în care experții nu s-au implicat în organismele politice sau statale, menținându-și poziția neutră de experți, au fost ținuți la distanță.

Încă o observație se impune. Noua strategie de schimbare socială era predominant politică și economică. Ca variabilă strategică, socialul s-a evaporat. El a rămas mai mult în ipostaza unui produs al schimbărilor politice și economice. Ca variabilă de luat în considerare, socialul apărea doar în două ipostaze limitate: a) ca *sursă de perturbare a tranziției* și b) ca *nevoie de protecție socială* datorită costurilor sociale ridicate ale tranziției. Diferitele procese sociale pot bloca sau frâna procesul de tranziție economică și din acest motiv ele trebuie luate în considerare ca element al strategiei

tranziției. Oarecum din același motiv este necesară o anumită protecție a colectivității, în raport cu costurile sociale ridicate ale schimbărilor economice.

Întreaga cunoaștere socială acumulată în România s-a dovedit a fi, de asemenea, nerelevantă într-o largă măsură. În mod special, pentru că ea se referea la o realitate care era mai degrabă de criticat, trecută în mare măsură, decât de cunoscut și înțeles. Relevantă nu pare a fi nici cunoașterea realității sociale din țările luate ca model (a cărei purtătoare este sociologia occidentală), important aici fiind modelul instituțional, juridic, administrativ și economic utilizat.

Surprinzător este faptul că oricât de diferite ar fi între ele, dintr-o mie și una de motive, construirea socialismului și tranziția actuală de piață au un punct comun: ele sunt abordări ale transformării sociale, ambele presupunând că direcția schimbării este dinainte știută (în primul caz, marxismul furniza modelul de societate, în cel de-al doilea caz, Occidentul), cunoașterea realității sociale actuale fiind relevantă. Realitatea prezentă este de transformat, iar nu de cunoscut. Configurația sa actuală și nici chiar rezistențele ei nu sunt importante pentru procesul de schimbare. Este cunoscutul *efect de orbire la realitate*, caracteristic oricăror proiecte de schimbare socială, care pornesc de la un model de societate considerat a fi clar definit și neproblematic.

Și totuși, după părerea mea, procesul de tranziție ar fi avut nevoie de sociologie. Lipsa cunoștințelor sociologice sistematice și masive a reprezentat unul dintre factorii importanți ai dificultăților cu care societatea noastră s-a confruntat și se confruntă. Ea poate explica nu numai erorile de decizie, dar și imaginea sistemului politic despre el însuși. Mitologia modelelor și presupuziția caracterului neproblematic al transformărilor social-economice se explică în mare măsură ca o reacție defensivă colectivă față de dificultățile de înțelegere a proceselor reale ale societății noastre. Lozinca susținând *caracterul politic* al deciziilor cruciale a fost ideologia instituirii unei certitudini superficiale: marile și dificilele decizii politice se iau prin mecanisme politice, care sunt suficiente pentru a le asigura legitimitatea. Confuzia dintre legitimitatea politică și adecvarea de fond a deciziilor a fost sistematic întreținută ca un mecanism defensiv.

Desigur că la problemele economice este nevoie de soluții economice. Deja s-au acumulat pe plan mondial o mulțime de cunoștințe despre funcționarea sistemului economic și despre efectele diferitelor măsuri luate. Economiiștii înșiși au devenit tot mai conștienți de fragilitatea soluțiilor economice pure. Destul de frecvent soluțiile economiștilor nu funcționează în societățile reale. Motivul este că nu există un sistem economic pur. Sistemul economic este un sistem economic *social*, care funcționează în condiții sociale specificate.

Problema nu este că sociologul trebuia să găsească soluții la problemele economice. Acestea sunt, clar, economice și cad, în

consecință, în sarcina economistului. Sociologul poate, însă, oferi o mulțime de cunoștințe despre mediul social în care sistemul economic funcționează și despre reacțiile socialului la soluțiile de tip economic. Aceste cunoștințe pot fi de natură a facilita economistului însuși o înțelegere mai bună a funcționării sistemului economic și, în consecință, o mai bună poziție de a imagina soluții specifice: procesul de privatizare, comportamentul de consum/economisire, corupția și abuzul în procesul privatizării, comportamentul antreprenorial etc.

În fapt, deciziile luate nu au fost atât de tip economic, cât social-economic sau juridic-social-economic. Și mereu în luarea unor asemenea decizii au fost utilizate de către decidenți o mulțime de cunoștințe despre mediul social, cunoștințe care decurgeau, însă, mai mult din propria experiență, cu toate limitele și deformările acesteia sau din "folclorul" sociologic naiv. Este cazul "reformei agrare". Ea a fost realizată prin ignorarea completă a parametrilor sociali și chiar economici ai problemei, fiind mai mult de inspirație politico-juridică. Ea prezintă un caz clar de soluție proastă datorată ignorării contextului social.

Lipsa cunoștințelor sociologice a facilitat decizii cu un grad scăzut de adecvare, afectând negativ, totodată, capacitatea de a evalua continuu starea sistemului, eficiența soluțiilor luate și, în consecință, de a întreprinde rapid măsuri corective.

În ce măsură lipsa cunoștințelor sociologice a afectat negativ procesul de schimbare socială este greu de determinat. Intuitiv aş putea spune că o cunoaștere socială la nivelul mondial nu pare să fi fost de natură a produce o diferență foarte importantă. Deși multe erori probabil că nu ar fi fost făcute, resursele ar fi fost mai bine utilizate, mobilizarea energiilor sociale mai eficace realizată. Poate doar o posibilă cunoaștere mult mai amplă ar fi putut produce schimbări notabile.

Starea sociologiei românești

Situația moștenită. Sociologia nu a ieșit din revoluție cu prea multe complexe în legătură cu comportamentul ei sub regimul socialist. Situația moștenită poate fi caracterizată astfel:

a. *O comunitate științifică extrem de redusă.* Ar fi important să încercăm să determinăm câți *sociologi există în România.*

La prima conferință a ASR ținută în martie 1990, sub impactul entuziasmului colectiv, mulți sociologi au participat sau și-au manifestat dorința de participare. S-au primit 256 de adeziuni. Este dificil a defini, însă, ce înseamnă sociolog în situația destul de confuză pe care am moștenit-o. Din acest motiv este necesar să ne oprim puțin asupra acestei chestiuni.

1. În primul rând putem accepta că sociologi sunt toți absolvenții secției de sociologie, care, deci, au o diplomă de sociologie. Sociologi care s-au format înainte de desființarea sociologiei, înainte sau imediat după război sunt extrem de puțini și foarte în vârstă. Imensa majoritate a "sociologilor cu diplomă" sunt absolvenții secțiilor de sociologie (București, Cluj, Iași) dintre 1970 (prima serie) și 1977 (ultima serie). Deci în total șapte serii. Dacă considerăm, ceea ce este rezonabil, că în fiecare serie au terminat în medie 40 de studenți/ centru universitar, putem considera că sociologi cu diplomă obținută în această perioadă sunt aproximativ 840. Facultatea, la începutul ei, cu cadre didactice cele mai multe și ele la începutul pregătirii lor profesionale, le-a dat acestora mai mult vocația și conștiința unei profesii, decât cunoștințe sistematice. Unii dintre absolvenți au reușit să rămână în învățământul superior sau în cercetare, putând să se dezvolte ca sociologi cu un nivel profesional ridicat. Aceștia sunt, însă, foarte puțini. Cei care au intrat în diferite sisteme practice, în lipsa unor posturi propriu-zise de sociolog, au exercitat activități în care cunoștințele sociologice au reprezentat doar o parte relativ redusă a cunoștințelor necesare. Datorită marginalizării sociologiei, nu au fost stimulați să-și îmbunătățească stocul de cunoștințe sociologice propriu-zise. Mulți dintre ei de-abia pot să-și fructifice cunoștințele sociologice pe care le au și vocația lor de sociologi. Unii, însă, au profesii cu un profil foarte specific, care nu necesită cunoștințe sistematice și pentru exercitarea cărora au trebuit într-un fel să se recalifice. Acești sociologi s-au depărtat probabil în perioada ultimilor 12-13 ani de preocupările propriu-zise de sociologie, sociologia rămânând mai mult un fond de cunoaștere general și sub forma unei conștiințe de apartenență profesională. Se poate presupune că, relativ activi ca sociologi, adică lucrând în locuri de muncă în care unele cunoștințe sociologice sunt angajate, nu sunt mai mult de o treime, până la o jumătate dintre foștii absolvenți. Se pare că proporția emigrărilor este și ea importantă în rândul sociologilor. Deci rămân, probabil, 280-420 sociologi. În fapt, dintre cei înscriși în ASR aproximativ 80% sunt absolvenții secțiilor de sociologie dintre 1971-78.

2. La această cifră trebuie să-i adăugăm pe cei care au terminat diferite studii umaniste (filosofie, pedagogie, psihologie) înainte de 1970 și care în anii '90 s-au orientat spre sociologie. Semnificația expresiei "s-au orientat spre sociologie" este următoarea: cerința de sociologi i-a stimulat pe aceștia să lucreze în sociologie, să-și ia doctoratul pe teme de sociologie. Indiferent de interesul personal pentru sociologie, s-au putut forma ca sociologi doar sau aproape în exclusivitate cei care au putut lucra ca sociologi în universități (predând sociologie) sau în institutele de cercetări cu profil sociologic sau apropiat. Numărul acestora este relativ redus: să spunem aproximativ 6-7 în fiecare catedră de sociologie de la secțiile de sociologie (=20), aproximativ vreo 20, care predau

sociologia la celelalte instituții de învățământ superior și vreo 10 în cercetare. În total, deci, această categorie constă în aproximativ 50 de sociologi. Cei mai mulți dintre aceștia continuă să fie activi. Din această categorie s-au înscris în ASR 34, reprezentând 13% din totalul celor înscriși.

3. Eventual putem adăuga pe cei care au terminat facultățile de filosofie după desființarea secției de sociologie și care în principiu, ar fi trebuit să aibă și specializarea de sociologi sau ar fi putut, după terminarea facultății să se perfecționeze în sociologie. Nu știu câți au făcut cursurile postuniversitare de sociologie la "Ștefan Gheorghiu". Cei mai mulți dintre ei erau însă activiști, absolvenți la "Ștefan Gheorghiu" care nu erau interesați în a deveni sociologi propriu-zis. Numărul acestei noi generații este foarte redus, pentru că nu li s-au putut oferi posturi de sociolog, care să-i stimuleze în formarea profesională. În plus, absolvenții de Filosofie erau și ei foarte puțini la număr. Între cei înscriși în ASR din această categorie sunt 22, adică 9%.

b. Predomină generația de peste 40 de ani.

Sub 40 de ani cu greu pot fi găsiți sociologi. Cel puțin în poziții de cercetare și învățământ superior, ei sunt foarte rari. Cei mai mulți sociologi sunt între 40 - 60 de ani. Comunitatea sociologilor prezintă, deci, o piramidă a vârstelor extrem de distorsionată, lipsită de generația tânără. Actuala generație de sociologi maturi va avea doar timpul de a sprijini formarea noii generații de sociologi, după care această generație (o generație foarte tânără, de 30-35 de ani) va trebui să preia întreaga activitate sociologică.

Datele cuprinse în cererile de înscriere în ASR relevă următoarea grupare, după studiile absolvite:

- sociologie, înainte de 1944	3
- sociologie, între 1970-1977	171
- alte secții ale Facultății de Filosofie	80
- "Ștefan Gheorghiu"	3
- alte facultăți	7

c. Marginalizarea sociologiei românești în regimul socialist.

Acest proces a culminat în mod dramatic cu desființarea, în 1978, a secțiilor de sociologie de la universități. Această marginalizare a creat o situație paradoxală pentru disciplina noastră. Nefiind privită ca un potențial instrument interesant pentru regim, sociologia "a fost lăsată în pace". Presiunile ideologice și politice asupra ei au fost relativ slabe. Dacă adăugăm și o anumită toleranță a regimului în general față de activitățile intelectuale considerate a nu fi interesante din punctul de vedere al funcționării sistemului socialist sau cu a căror încăpățănare nu avea rost de risipit energiile, înțelegem de ce

în anii '70 și '80 sociologia românească a beneficiat de o anumită "liniște", care a permis un program notabil în profesionalizare la standarde internaționale. Pe de altă parte, însă, marginalizarea a însemnat întreruperea brutală a procesului de formare a tinerilor sociologi și un număr foarte redus de posturi care să permită dezvoltarea profesională și dezvoltarea de noi cunoștințe. Dacă avem în vedere numărul redus al sociologilor activi propriu-zis, din anii '60 până în '89 au fost publicate un număr impresionant de mare de studii și cărți de sociologie, calitativ la standarde mondiale. Putem spune că productivitatea sociologiei românești a fost foarte ridicată. Desigur, volumul producției sociologice este mare doar în raport cu numărul mic al sociologilor care aveau posibilități de cercetare. În raport cu necesitățile absolute de cunoaștere sociologică, această producție este extrem de redusă, reprezentând un important handicap al dezvoltării actuale a științei.

Atmosfera în cadrul comunității sociologice a fost bună: o solidaritate profesională și colegială apreciabilă și standarde stimulative profesional.